

Právo a povinnost

Kdesi v *Mémoires d'outre-tombe* říká Chateaubriand: „C'est le devoir qui crée le droit et non le droit qui crée le devoir." (Dictionnaire des citations, p. 123.) Je zřejmé, že pod slovem „právo" (také „práva", droit) má autor na mysli prostě dané, pozitivní právo, jinak řečeno zákony. Naproti tomu povinnost chápe jako cosi primárního, co všemu právu a všem zákonům předchází. Pak ovšem je nutno se tázat po povaze oněch povinností a závazků a po tom, co je zárukou jejich platnosti a závaznosti. Pochopitelně tu hraje značnou úlohu konvence, tj. lidský úzus, jak je těch či oněch slov a termínů užíváno. Nicméně má dobrý smysl připustit platnost obecného povědomí, že zákony a zákonně ustanovené právní normy mohou být správné, ale také nesprávné, že mohou být spravedlivé, ale také nespravedlivé. Stará formule, říkající, že „summum ius, summa iniuria", se zdá rovněž potvrzovat, že formulované, nařízené a vynucované právní normy se mohou se spravedlností daleko míjet. Svým způsobem lze totiž zákonné normy považovat za formu moci, zatímco v hlubším pojmu právního závazku je vždy přítomno také něco vlastně nevynutitelného, něco, co dokonce ani nemůže a nesmí být vynucováno, nemá-li se právo změnit v hrubé bezpráví. Tím nevynutitelným základem všeho práva a vší právní skutečnosti je loajalita vůči něčemu, co právu (každému právu) předchází nejen tak, že je zakládá, ale dokonce že je umožňuje. Tuto dvojí složku práva je nutno i pojmově odlišit: jedna složka je tím, co je poslední normou (jíž nemůže nikdo, žádný člověk ani žádný stát, žádná společnost, žádná doba atd. volně disponovat), zatímco ta druhá má funkci nepochybně služebnou, totiž aby dala oné první, nevynutitelné, svým způsobem bezbranné složce co největší oporu a podporu, aby pomáhala ji ujasnit, upřesnit a společensky platně upevnit.

(Písek, 020127-1.)